

תנועת הקיבוץ הדתי

י"ג אב, תשע"א, 13.8.2011

גיליון מס' 271

פרשת ואתחנן

צריך לאהוב?!

מאת דב גוטליב, משואות יצחק

ישנו משפט מפתח בפרשתנו המבהיר ומדגים, מתמצת וממצא את מהות אמונתנו: - "שמע ישראל יהוה אלהינו יהוה אחד" – ראשית חוכמה ומהות תוכנה של הדת היהודית: - (יחודו ואחדותו של האל וזקתנו אליו): - הצהרת אמונים והבעת אמונה המלוות אותנו בחיינו תדיר, בהופעתן בתפילת היהודי פעמיים בכל יום, בקומו ובשכבו, העולות על שפתיו בהכנסת בנו רך הימים בבריתו של אברהם אבינו, ובשכבו על ערש דווי, וגם (לעיתים קרובות מדי!) בעלותו על המוקד, על קידוש השם.

אך כיצד נסביר את ההמשך ("ואהבת..."), את הפרדוקס התמוה – מצות אהבת ה' – את החובה לאהוב אותו, כאילו שנתן לאדם לאכוף רגש מסוים (חיובי ככל שיהיה) על עצמו. מה פשר האהבה הזאת וכיצד היא מוצאת את ביטויה? מהי התשובה היישומית, הלכה למעשה, של אהבה כפויה ומאתגרת זו?

ניתן להבחין בין ארבע גישות שונות אצל חז"ל המתוות דרכים שונות לבטא אהבה זו:

א- קיום מצוות ולימוד תורה לשמה – שלא על מנת לקבל פרס (אהבה שאיננה תלויה בדבר) – לעשות רצונו רצוננו, ללא התחשבנות וחישובי שכר וללא תקוות תועלת. זוהי אהבה הנקראת במונחי הפילוסופים אפלטוניים או אלטרואיסטיים.

ב- לברך על הרעה כשם שמברכים על הטובה – "בכל מאודך". "בכל מידה ומידה שהוא מודד לך הוי מודה לך", הטיפו בנו חז"ל. אהבת השם האמיתית הינה הסירוב לאבד את האמונה בו, גם במצוקה האנושית הקשה ביותר. "גם כי אלך בגיא צלמוות".

ג- (שהוא מעין פיתוח הגיוני והמשך של ב') ההקרבה האולטימטיבית, הנכונות למסור את הנפש, גם אם כופים על היהודי לעבוד עבודה זרה או לעבור על מצוות קרדינליות אחרות ("בכל נפשך- אפילו נוטל את נפשך") כפי שמדגים ומגדיש סופו הטרגי, אך ההירואי, של רבי עקיבא.

ד- שיהיה שם שמים מתאהב על ידך – לגרום לכך שכל מעשיך כיהודי יביאו לידי רגשי כבוד, אהדה ואף אהבתם של הבריות, למקור הטרנצנדטי של השראתך.

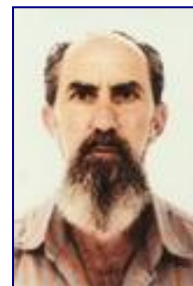
ארבע דרכים לא קלות כלל, מאתגרות ותובעניות, שמטרתן/מגמתן להשליך וליישם מצות אהבת השם על חיי המעשה. המסקנה המתבקשת העולה מכך היא שאהבת השם, כביכול (ובדומה לכל אהבה אחרת) תכונה אינסטינקטיבית, רגש טבעי זורם, שאיננו ניתן לכלל שליטה והכוונה מרצון – מוצגת כחובה מרחיקת לכת ומוחלטת, הנדרשת מכל אדם בישראל! אך מה באשר לעבודת ה' אחרת, פחות תובענית, אליטיסטית

ואולטימטיבית – לא מאהבה כי אם מיראה – וכן על מנת לקבל פרס? וכי אין מקום לאפשר ולעודד יהודים פחות מושלמים לקיים תורה ומצוות?

תשובה מאלפת לסוגיה זו נמצאת אצל הרמב"ם בפרושו למשנה - "לפי דרכו של אדם, לא יעשה מעשים אלא להשיג בו תועלת, או למנוע נזק... ואיך אפשר לומר...עשה מעשים אלה ואל תעשם לא מיראת עונש ה' ולא לתקות גמולו... זה מדרגה גבוהה קשה מאוד... לכן התירו להמון, כדי שיתיישבו על אמונתם, לעשות המצוות לתקות שכר ולהנזר מן העברית מיראת העונש...". בדומה לתפיסתו המפורסמת בעניין הקורבנות, רואה הרמב"ם גם בהבטחות שכר ועונש על מעשים חיוביים או שליליים כוויתור בשל חולשת אנוש, אך וויתור הנחוץ לרובינו כאמצעי חינוכי – כל עוד אין אנו מסוגלים לפעול מטעמים וממניעים חסרי פניות.

מכאן מתקבל הרושם שגישת הנשר הגדול הינה אינטלקטואלית/אליטיסטית – של שכלתן/רציונליסט, מיושב ומתחשב – אך שמא קר ומרוחק, המזלזל ברגש האנושי הטבעי וההמוני, והבלתי מעודן, לכן יש לאזן את התמונה במקור רמב"ם מי נוסף: במשנה תורה, בפרק האחרון של הלכות תשובה, סמוך לפתיחת ספר אהבה, המתחיל ב"הלכות קריאת שמע", מנסה הרמב"ם לענות על השאלה, מהי מהותה של אהבת ה' על כל עוצמתה החובקת זרועות עולם. גאון זה, בעל הנטיה לעסוק במורכב ובמופשט, אינו מסוגל למצוא דרך הולמת יותר להבעת אהבת ה' האמיתית, הנעלה והמושלמת, מאשר להשוותה לאהבה אובססיבית של גבר לאישה! ובניסיון נועז וכמעט נואש, לבטא את מה שלא ניתן לבטא, הוא מציג בפנינו אדם הסובל משיכרון חושים קשה וקיצוני – "כאילו חולה חולי אהבה, שאין דעתו פנויה מאהבת אותה אישה, והוא שוגה בה תמיד, בין בשבתו ובין בקומו, בין בשעה שאוכל ושותה... כמו שצונו: – בכל לבבך ובכל נפשך!"

דב גוטליב, יליד אנגליה, למד ספרות והיסטוריה באוניברסיטת לונדון ומקצועות הקודש בבית מדרש לרבנים Jews College. עלה ארצה עם רעיתו נעמי בשנת 1964, למשואות יצחק. עבד בחקלאות (גידולי שדה) ובהוראה במקצועות שונים במוסדות האזור (כולל ישיבת הקיבוץ בעין צורים). בעבר ריכז את החינוך, כיהן כמזכיר פנים ולקח חלק בועדות שונות (חברים, מזכירות, הנהלת קהילה). היום עוסק בחקר תולדות תרבויות העמים.

אפשר לקבל את דף פרשת השבוע של הקיבוץ הדתי בדואר אלקטרוני או לראות אותו באינטרנט באתר של תנועת הקיבוץ הדתי בכתובת: www.kdati.org.il/parashat/hashavua.htm

כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il ולרשום subscribe בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב unsubscribe בשורת הנושא.

תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il

אתר האינטרנט של הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il

הקיבוץ הדתי, דובנוב 7, ת.ד. 40015, תל אביב 64732 | טל: 03-607-2777 | פקס: 03-695-7039